

1913-0128/0

**MINISTERE DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE**

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA
REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
ENTAMANT LA PROCEDURE DE
CLASSEMENT COMME MONUMENT
DE LA TOTALITE DES VESTIGES DE
LA PREMIERE ENCEINTE SIS RUE
MONTAGNE-AUX-HERBES-
POTAGERES, 37-39 ET 41-43, A
BRUXELLES

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la
conservation du patrimoine immobilier,
notamment l'article 18;

Sur la proposition du Ministre-Président du
Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale et du Secrétaire d'Etat chargé des
Monuments et Sites,

ARRETE :

Article 1er - Est entamée la procédure de
classement comme monument de la totalité
des vestiges de la première enceinte sis rue
Montagne-aux-Herbes-Potagères, 37-39 et
41-43, connus au cadastre de Bruxelles, 3^e
division, section C, 7e feuille, parcelles n^o
1771f, 1761w et 1761l, en raison de leur
intérêt historique et archéologique, précisé
dans l'annexe I du présent arrêté.

Art. 2 - La zone de protection relative au
monument décrit dans l'article 1er comprend
l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi
que les parties de parcelles et de voiries

30.02.00

**MINISTERIE VAN HET BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK GEWEST**

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE
HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE
PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE TOTALITEIT
VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN DE
EERSTE STADSOMWALLING
GELEGEN WARMOESBERG 37-39 EN
41-43 TE BRUSSEL

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993
inzake het behoud van het onroerende
erfgoed, inzonderheid op artikel 18;

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter
van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering
en van de Staatssecretaris belast met
Monumenten en Landschappen,

BESLUIT :

Artikel 1 - Wordt ingesteld de procedure tot
bescherming als monument van de totaliteit
van de overblijfselen van de eerste
stadsomwalling, gelegen Warmoesberg 37-39
en 41-43, bekend ten kadaster te Brussel, 3de
afdeling, sectie C, 7de blad, percelen nrs
1771f, 1761w en 1761l, wegens hun
historische en archeologische waarde, zoals
nader bepaald in bijlage I van dit besluit.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking
tot het in artikel 1 vermelde monument
omvat het geheel van de percelen en de
wegen alsook de gedeelten van de percelen

reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Art. 3 - De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Bruxelles, le 20.12.2000

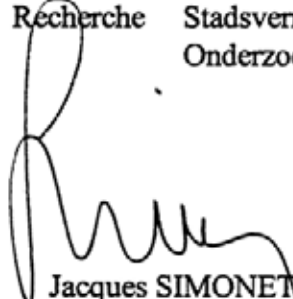
Brussel, 20.12.2000

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

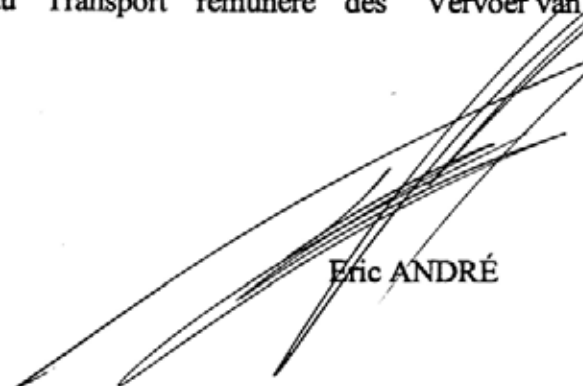
De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

Jacques SIMONET

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et du Transport rémunéré des Personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Stadsvernieuwing, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

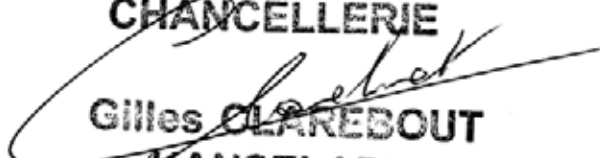

Eric ANDRÉ

Copie certifiée conforme

Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT
KANSELARIJ

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME MONUMENT DE LA TOTALITE DES VESTIGES DE LA PREMIERE ENCEINTE SIS RUE MONTAGNE-AUX-HERBES-POTAGERES, 37-39 ET 41-43, A BRUXELLES

Réf. cadastrale : Bruxelles, 3e division, section C, 7e feuille, parcelles n° 1771f, 1761w et 1761l.

Description sommaire :

Un tronçon de courtine formant mitoyen entre la parcelle 1771f, d'une part, et les parcelles 1761w et 1761l, d'autre part, sur toute son élévation, y compris ses fondations. Il s'agit de maçonneries en moellons de grès bruxellien datant du XIIIe siècle partiellement restaurées et présentées dans une vitrine archéologique dans la cour de l'EHSAL. On y reconnaît une pile ainsi que la moitié d'une arche de fondation. Ces vestiges ont été découverts lors de la construction du bâtiment entre 1983 et 1987. D'autres éléments du mitoyen appartiennent à l'enceinte urbaine mais ont été doublés d'un voile de béton.

Bibliographie : Y. CABUY et St. DEMETER, Atlas du sous-sol archéologique de la Région de Bruxelles. 10.2. Bruxelles. Pentagone. Découvertes archéologiques, Bruxelles, 1997, p. 111.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

La première enceinte de la ville de Bruxelles dont l'édification remonte au XIIIe siècle est la plus ancienne construction civile conservée sur le territoire régional. Il s'agit d'un monument auquel plusieurs fonctions se rattachent, qui fait figure de symbole même de l'urbanité médiévale et qui a façonné une part importante du paysage urbain du Pentagone. A ce titre elle présente un intérêt historique, archéologique, architectural et même touristique qui est reconnu par tous. En particulier, l'unicité du monument qui apparaît au travers des techniques constructives identiques mises en œuvre tout au long de son tracé, en fait un ensemble architectural complexe à caractère exceptionnel.

Les vestiges visés par le présent arrêté, sont ténus et peu visibles mais ne sont cependant pas d'un moindre intérêt que les tronçons bien connus qui ont été classés en priorité. Les présents vestiges conservent, en effet, une authenticité archéologique beaucoup plus grande que certaines parties déjà restaurées et permettront la poursuite de l'étude scientifique du monument dont certains aspects sont encore méconnus à ce jour. En effet, la recherche en la matière évolue continuellement et il est donc indispensable de maintenir à disposition des historiens et des archéologues toutes les données encore disponibles à propos de l'enceinte, pour permettre toutes les analyses qui pourraient s'avérer nécessaires et tous les examens et réexamens que la progression des connaissances imposera.

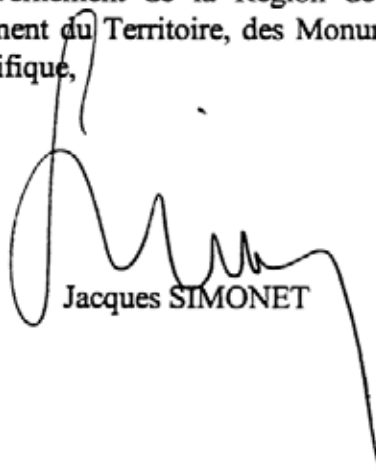
En outre, le caractère peu visible du monument n'est pas nécessairement définitif. L'évolution urbanistique des parcelles situées de part et d'autre des vestiges, reprises dans la

zone de protection, pourrait déboucher à l'avenir sur des possibilités de mise en valeur du monument.

Bibliographie : V.-G. MARTNY, Bruxelles. Architecture civile et militaire avant 1900, Bruxelles, 1992, pp. 63-71 et 80-83, G. DESPY, Le problème de la première enceinte, *Bulletin de la Classe des Lettres de l'Académie royale de Belgique*, 6e série, VIII (1-6), 1997, pp. 285-287 ; M. DE WAHA, Les enceintes sur arcs des anciennes principautés belges, *Les enceintes urbaines (XIIIe-XVIIe siècle)*, Paris, 1999, pp. 197-210 (121e Congrès national des sociétés historiques et scientifiques, Nice, 1996).

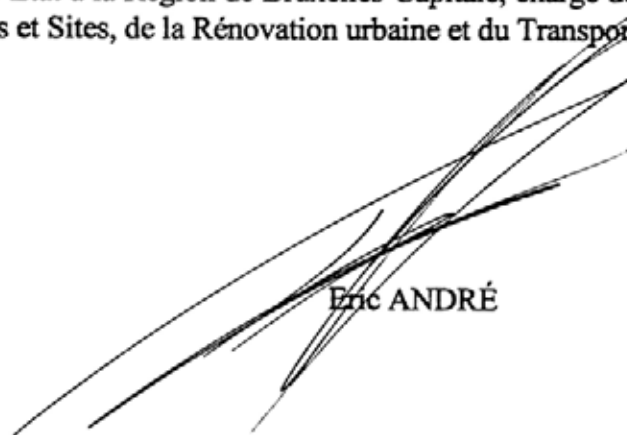
Vu pour être annexé à l'arrêté du

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

Jacques SIMONET

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et du Transport rémunéré des Personnes,

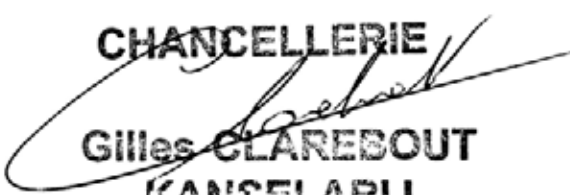

Eric ANDRÉ

Copie certifiée conforme

Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT
KANCELARIJ

BIJLAGE I VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN DE EERSTE
STADSOMWALLING GELEGEN WARMOESBERG 37-39 EN 41-43 TE BRUSSEL

Kadastrale gegevens: Brussel, 3de afdeling, sectie C, 7de blad, percelen nrs 1771f, 1761w en 1761l

Beknopte beschrijving:

Het gaat om een deel van de walmuur dat de gemeenschappelijke muur vormt tussen het perceel 1771l enerzijds en de percelen 1761w en 1761l anderzijds. De overblijfselen bleven over hun gehele opstand bewaard, funderingen inbegrepen. Het gedeeltelijk gerestaureerde breukstenen metselwerk is van 13de-eeuwse, brusseliaanse zandsteen en is achter glas te bezichtigen op de binnenplaats van de EHSAL. Een pijler en de helft van een funderingsboog zijn herkenbaar. De overblijfselen werden ontdekt tijdens de bouw van het EHSAL-gebouw, tussen 1983 en 1987. Ook andere elementen van de gemene muur behoren tot de stadsomwalling maar gaan schuil achter een dunne betonwand.

Bibliografie: Y. CABUY en St. DEMETER, Atlas van de archeologische ondergrond van het Gewest Brussel. 10.2. Brussel. Vijfhoek. Archeologische ontdekkingen, Brussel, 1997, p. 111.

Waarde van het goed volgens de maatstaven vastgesteld in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed :

De eerste stadsomwalling van Brussel dateert van de 13de eeuw en is de oudste burgerlijke constructie die op gewestelijke bodem bewaard is gebleven. Het gaat om een monument dat verschillende functies uitoefent, het symbool zelf van de middeleeuwse stedelijkheid vormt en tegelijkertijd het stadsbeeld van de Vijfhoek voor een groot deel heeft bepaald. In dat opzicht geeft ze blijk van een door iedereen erkende historische, archeologische, architecturale en zelfs toeristische waarde. Het unieke feit dat de hele omwalling werd opgetrokken volgens identieke bouwtechnieken, maakt van dit complexe architecturale geheel een uitzonderlijk bouwwerk.

Hoewel de overblijfselen die hier voor vrijwaring worden voorgesteld, fragmentair en weinig zichtbaar zijn, zijn ze even waardevol als de beter bekende overblijfselen die eerst voor bescherming in aanmerking kwamen. Hun archeologische authenticiteit is immers veel groter dan dat van sommige gerestaureerde delen, waardoor ze nuttig kunnen zijn voor het wetenschappelijk onderzoek van het monument en een betere kijk geven op sommige – tot nu toe onbekende – aspecten. Het onderzoek terzake evolueert immers doorlopend en het is dus van het grootste belang dat historici en archeologen over alle gegevens in verband met de stadsomwalling beschikken om de noodzakelijk analyses alsook alle onderzoeken en hernieuwde onderzoeken uit te kunnen voeren die de steeds toenemende kennis vereist.

Bovendien is de beperkte zichtbaarheid van het monument niet noodzakelijk definitief. De stedenbouwkundige ontwikkeling van de percelen aan weerszijden van de overblijfselen die

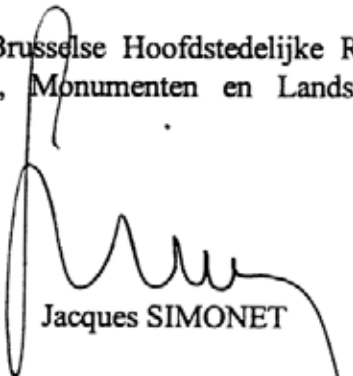

opgenomen zijn in de vrijwaringszone, zou in de toekomst kunnen leiden tot een heropwaardering van het monument.

Bibliografie: V.-G. MARTINY, Bruxelles. Architecture civile et militaire avant 1900, Bruxelles, 1992, pp. 63-71 et 80-83, G. DESPY, Le problème de la première enceinte, *Bulletin de la Classe des Lettres de l'Académie royale de Belgique*, 6de reeks, VIII (1-6), 1997, pp. 285-287 ; M. DE WAHA, Les enceintes sur arcs des anciennes principautés belges. Les enceintes urbaines (XIIIe-XVIe siècle), Parijs, 1999, pp. 197-210 (121e Congrès national des sociétés historiques et scientifiques, Nice, 1996).

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

Jacques SIMONET

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Stadsvernieuwing, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

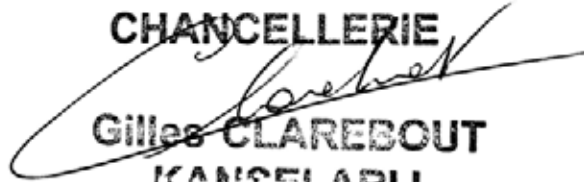

Eric ANDRÉ

Copie certifiée conforme

Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

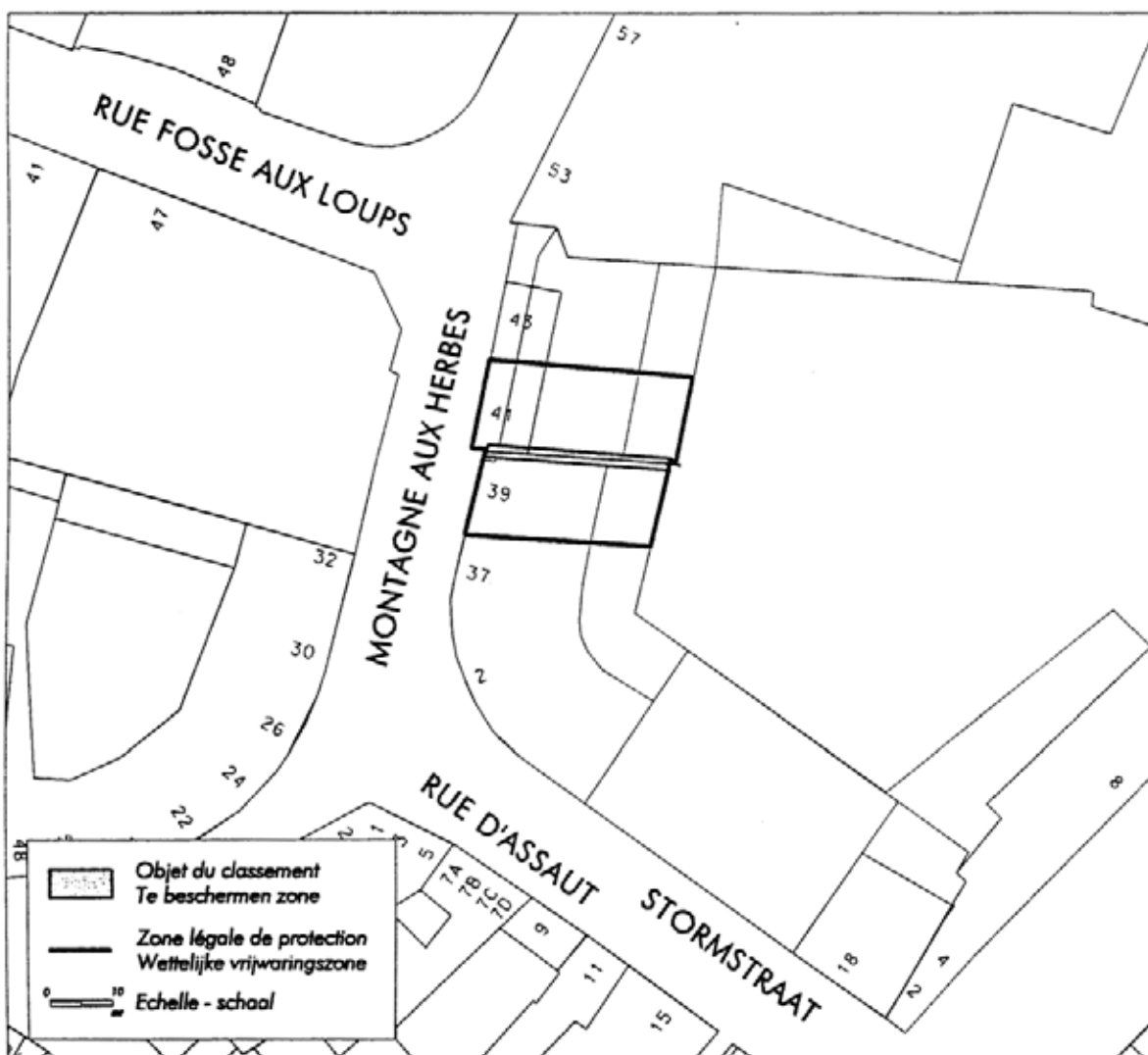
Gilles CLAREBOUT
KANSELAAR

ANNEXE II A L'ARRETE DU
GOUVERNEMENT DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA
PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME
MONUMENT DE LA TOTALITE DES VESTIGES
DE LA PREMIERE ENCEINTE SIS RUE
MONTAGNE-AUX-HERBES-POTAGERES, 37-
39 ET 41-43, A BRUXELLES

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE
PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN DE
OVERBLIJFSELEN VAN DE EERSTE
STADSOMWALLING GELEGEN
WARMOESBERG 37-39 EN 41-43 TE BRUSSEL

DELIMITATION DE L'ENSEMBLE

AFBAKENING VAN HET GEHEEL

Vu pour être annexé à l'arrêté du

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de
Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de
l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de
la Rénovation Urbaine et de la Recherche Scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke
Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke
Ordening, Monumenten en Landschappen,
Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

Copie certifiée conforme

Jacques SIMONET

voor eensluidend afschrift

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale,
chargé de l'Aménagement du Territoire, de la Rénovation
Urbaine, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré
des personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
belast met Ruimtelijke Ordening, Stadsvernieuwing,
Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van
Personen,

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT

KANSELARIJ

ERIC ANDRE